

LYS PÅ LIVET

LIV OG TRYGHED GENNEM NYT LYS

BYFORNYELSE

UDLÆNDINGE-, INTEGRATIONS- OG BOLIGMINISTERIET

Denne rapport er blevet til i et samarbejde mellem Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet, Høje-Taastrup Kommune, DOLL-Greenlab for belysning, Gemeinschaft og ÅF Lighting.

FOTOS: Forside: Tomasz Majewski.
Øvrige: Gemeinschaft, Høje-Taastrup Kommune og ÅF-Lighting

ILLUSTRATIONER: Frits Ahlefeldt

INDHOLD

FORORD

DEL 1

LYS PÅ LIVET
MØRKEANALYSE
BELYSNINGSVÆRDIER
SAMSPIL MED DRIFTEN
UDVIKLINGSOPGAVEN
VURDERINGSSKEMA

DEL 2

FORSØGSPROJEKTET
ANALYSE AF GADEHAVEGÅRD
GADEHAVEGÅRDS VÆRDIER
IDEER TIL GADEHAVEGÅRD
UDVIKLING AF BELYSNINGSKONCEPT
FORSØGSOPSTILLING
EVALUERING AF FORSØGSBELYSNING

PERSPEKTIV

SMART CITY

REFERENCER

FORORD

ALLE HAR RET til et godt og trygt sted at bo. Ingen skal til daglig bevæge sig rundt i deres lokalområde og føle sig begrænset af utryghed. Men nogle boligområder er utrygge og præget af kriminalitet. Det truer det lokale fællesskab, og det kan være svært at tiltrække og fastholde beboere til boligområdet.

I utrygge boligområder er der ofte behov for sociale indsatser som gadeplansmedarbejdere og særlige fritidstilbud til unge. Der kan også være behov for fysiske indsatser som fjernelse af graffiti. I 'Lys på livet' har vi sat særligt fokus på de muligheder, der ligger i at ændre belysningen i boligområdet.

Når der i boligområderne gennemføres tryghedsundersøgelser peger beboerne ofte på, at der er steder, som ligger hen i mørke, og hvor beboerne efterspørger mere lys. Men 'mere lys' er ikke nødvendigvis løsningen. Områder der ligger badet i et koldt og blændende lys kan føles fremmedgørende.

'Lys på livet' handler om, hvad der er 'den gode belysning' i boligområder. Målet er en belysning, der skaber smukke boligområder og understøtter det sociale liv, og derigennem er både kriminalpræventiv og tryghedsfremmende.

Denne rapport bygger på erfaringerne fra et forsøgsprojekt i det almene boligområde Gadehavegård. Med byrummet som laboratorium er ny belysning blevet afprøvet og vurderet.

På baggrund af forsøgsprojektet præsenterer rapporten nogle generelle anbefalinger og værktøjer. Rapporten henvender sig således til kommuner og boligorganisationer, der ønsker at arbejde med belysning for at skabe attraktive boligområder.

DEN
GENNEMGÅENDE
STI I GADEHAVEGÅRD
ER DÅRLIGT
BELYST

FORSØG MED
LYS PÅ MULTIBANEN
I GADEHAVEGÅRD
GIVER UDVIDET
'ÅBNINGSTID'

LYS PÅ LIVET

'DEN GODE BELYSNING' skal ikke bade verden i neon, men skabe en behagelig atmosfære, som gør, at folk bevæger sig udenfor og dermed skaber endnu mere liv i området.

Byrum, der henligger i mørke, fratager de fleste lysten til at bevæge sig ud eller ind i dem. Man kan have svært ved at orientere sig, finde vej, og man har ikke lyst til at gøre ophold. Rummet flyder sammen i mørket, og man bliver utryg.

Byrum der ligger badet i koldt og blændende lys kan have samme fremmedgørende virkning: Man føler sig overvåget og søger mod kanterne af rummet, hvor man kan finde et andet og mere nænsomt blandingsforhold mellem lys og mørke.

Er der først skabt en følelse af utryghed, virker den selvforstærkende. Går man ikke ud, fordi det er mørkt, og man er utryg, er der færre mennesker udendørs. Er der få

eller ingen mennesker udendørs, har andre heller ikke lyst til at gå ud. Omvendt finder de fleste mennesker det tryghedsskabende, at der er andre mennesker udenfor på veje, pladser og stier, når det er mørkt.

Hvis belysningen kan bidrage til at flere mennesker får lyst til at være ude i byrummene og boligområderne, vil belysningen også bidrage til at afhjælpe utryghed og måske isolation og ensomhed. Med flere

mennesker i by- og boligområder dæmpes også kriminaliteten. Hvor der er mennesker og liv, begås der mindre kriminalitet.

På den måde virker 'den gode belysning' kriminalpræventiv. Ikke fordi den bader

verden i neon og oplyser alt og alle, eller fordi den sætter spot på særligt risikofyldte områder, men fordi den skaber en atmosfære. En atmosfære som folk finder behagelig og tiltrækkende, og som gør, at folk bevæger sig udenfor og dermed skaber liv.

'Den gode belysning' sætter lys på livet.

'DEN GODE BELYSNING' SÆTTER LYS PÅ LIVET

MØRKEANALYSE

NÅR MAN SÆTTER sig for at renovere gammel belysning eller etablere ny belysning i et alment boligområde, rejser der sig hurtigt spørgsmålet, hvordan får vi størst effekt, når pengene er få?

'Lys på livet' har arbejdet med det, som man kunne kalde taktisk urbanitet, hvor der lægges vægt på mindre og meget konkrete og dagligdags forhold og indgreb i forandringen af bolig- og byområder.

Ideen er at skabe små sikre succeser, som er lettere at få realiseret end store dyre planer. De små projekter har også den fordel, at de kan forankres meget lokalt. Naboer og andre brugere af det sted, hvor lyset skal etableres, kan inddrages, så løsningen kan forholde sig til deres ønsker og behov.

I 'Lys på livet' gennemførte vi en lysfaglig 'mørkeanalyse'. Mørkeanalysen udpeger de steder i boligområdet, der henligger i mørke, hvor der er en meget mangelfuld belysning, en belysning der blænder, hvor kontrasten mellem lyse og mørke områder giver dårligt overblik eller skaber såkaldte lyse tunneller i mørket. Resultatet af mørkeanalysen var et 'Mørkekort' (se billede).

Mørkeanalysen blev sammenholdt med en antropologisk tryghedsundersøgelse. Tryghedsundersøgelsen afdækkede beboernes opfattelse af belysningen, hvor i området de følte sig utrygge, og hvad det betød for den måde beboerne bevægede sig rundt i området, når det var mørkt. Resultatet af tryghedsundersøgelsen var et 'Utrygheds-kort' (se billede).

Mørkekortet og utrygheds-kortet blev brugt til at prioritere de steder, hvor der skulle arbejdes videre med belysning. Analysen viste, at der var behov for belysningstiltag i forhold til indgangspartierne/opgangene, hvor belysningen både var mangelfuld, og hvor der ofte var personer, der opholdt sig og skabte utryghed.

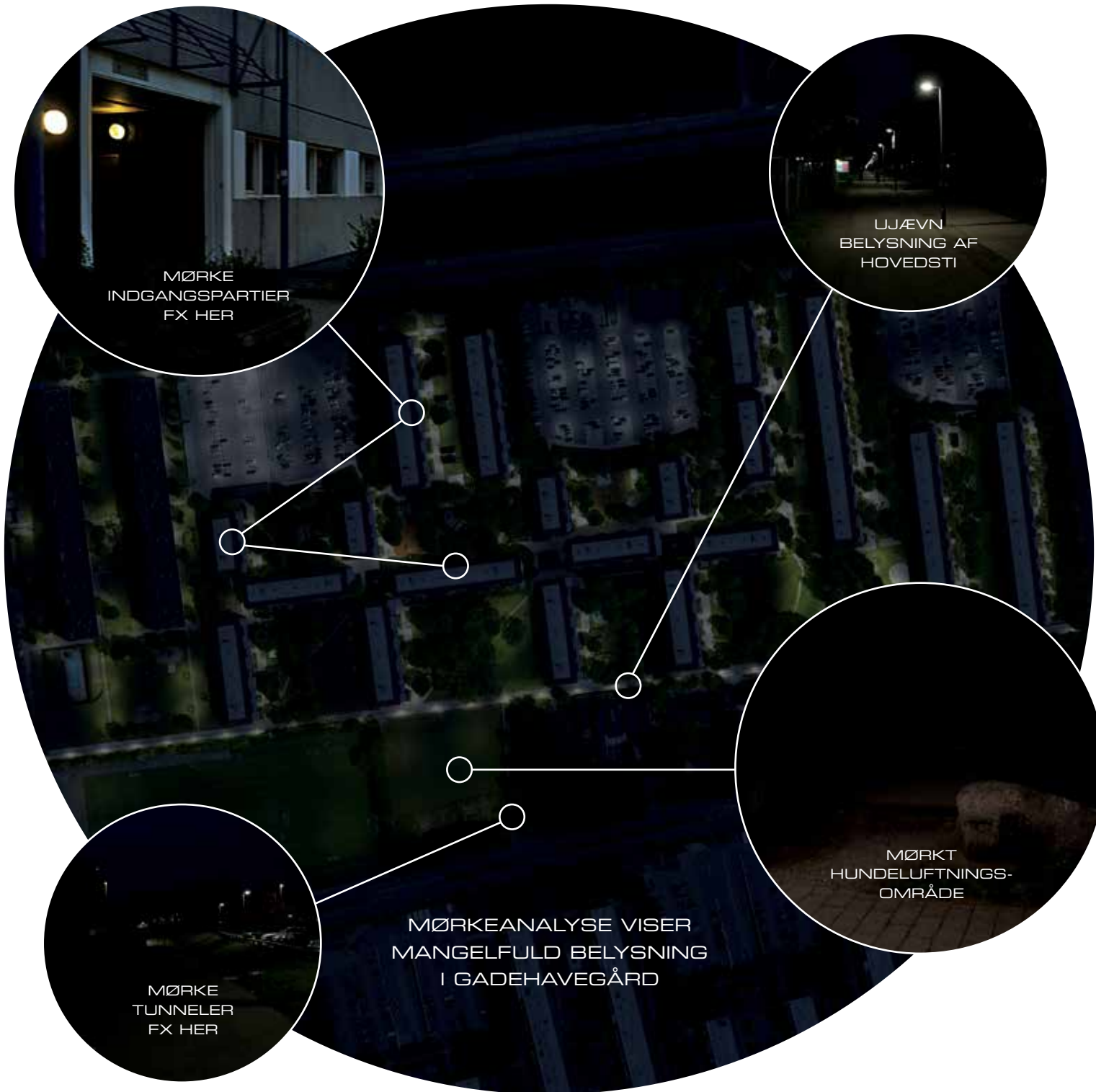
Analysen viste også, at der var behov for belysningstiltag på de store fællesarealer langs hovedstierne. Fællesarealer henlå i mørke om aftenen og skabte utryghed, bl.a. fordi belysningen på stierne gjorde at fællesarealerne blev opfattet som endnu mørkere. Endvidere kunne lys på fællesarealerne være med til at forlænge brugstiden af disse områder, og dermed skabe liv og naturlig overvågning af området, som kunne give mere tryghed.

MØRKE
INDGANGSPARTIER
FX HER

LJÆVN
BELYSNING AF
HOVEDSTI

MØRKT
HUNDELUFTNINGS-
OMRÅDE

MØRKE
TUNNELER
FX HER

MØRKEANALYSE VISER
MANGELFULD BELYSNING
I GADEHAVEGÅRD

FORSØG MED LYS PÅ
TRÆER, EKSEMPEL PÅ
OPLEVELSESVÆRDI

FORSØG MED LYS I GRILL-
HYTTEN, EKSEMPEL PÅ
FÆLLESSKABSVÆRDI

FORSØG MED LYS PÅ
GAVL, EKSEMPEL PÅ
ORIENTERINGSVÆRDI

BELYSNINGSVÆRDIER

Belysning forbindes ofte med formelle krav og som en funktion. I projekt 'Lys på livet' har vi i stedet haft lys som værdi i centrum. Lys er med til at simulere adfærd og interaktionen mellem mennesker og lys siger noget om de værdier, aktiviteter og prioriteter, der gør sig gældende i et bestemt område.

I 'Lys på livet' tog vi udgangspunkt i de værdier som fyldte beboernes dagligdag, den adfærd og de opfattelser, som de har og de ønsker som de måtte have til en ny belysning af deres boligområde. Ud fra det kom vi frem til fire hovedværdier:

ORIENTERINGSVÆRDI

Orienteringsværdien omfatter forhold, der har med overskueligheden og trygheden i et område at gøre. En god belysning kan betyde, at man på afstand kan aflæse sti- og vejforløb, man kan se andre personer og se, hvilke aktiviteter, der foregår på ens vej gennem området. Lys på mur kan hjælpe til en visuel afkodning af, hvor man befinder sig i et område.

FÆLLESSKABSVÆRDI

Fællesskabsværdien vedrører mulighederne for at mødes og være sammen i området.

Belysning kan bidrage til og understøtte et boligområdes sociale liv. Ved at skabe attraktive steder i bebyggelsen, ved hjælp af lys, motiveres beboerne til at stoppe op, sætte sig ned og møde andre beboere.

OPLEVELSESVÆRDI

Oplevelsesværdien indbefatter den atmosfære, visuelle komfort og tryghed, som belysning kan være med til at skabe. Lys skaber stemning og atmosfære. Afhængig af lysets retning, farve, intensitet mv. kan belysning bidrage til at skabe meget forskellige stemninger og oplevelser, herunder påvirke oplevelsen af tryghed eller utryghed. Som vist på billedet kan farvet lys i træer være med til at skabe smukke områder.

EJERSKABSVÆRDI

Ejerskabsværdien har med et steds identitet at gøre. Ejerskabsværdi angår den rolle som belysning har i forhold til følelsen af at høre til et sted, at føle sig hjemme og være glad eller måske oven i købet stolt heraf, som fx et særligt mønster på en mur. Derved bidrager ejerskabsværdien også til det at drage omsorg for et sted, at passe på det og virker derved præventivt i forhold til hærværk.

SAMSPIL MED DRIFTEN

Når nye muligheder skal afdækkes er det afgørende at driftsforholdene er ordentligt undersøgt. Derfor skal følgende emner afklares, før konkrete aktiviteter sættes i værk.

EJERFORHOLD

Et ofte overset aspekt af etablering af belysning er afdækningen af ejer/driftsforholdene. Derfor skal det altid afklares; hvem der ejer og dermed har ansvaret for de pågældende belysningsanlæg, og hvem som har ansvaret for driften. Hermed afklares også de økonomiske ansvarsområder.

DRIFTSPROCEDURE

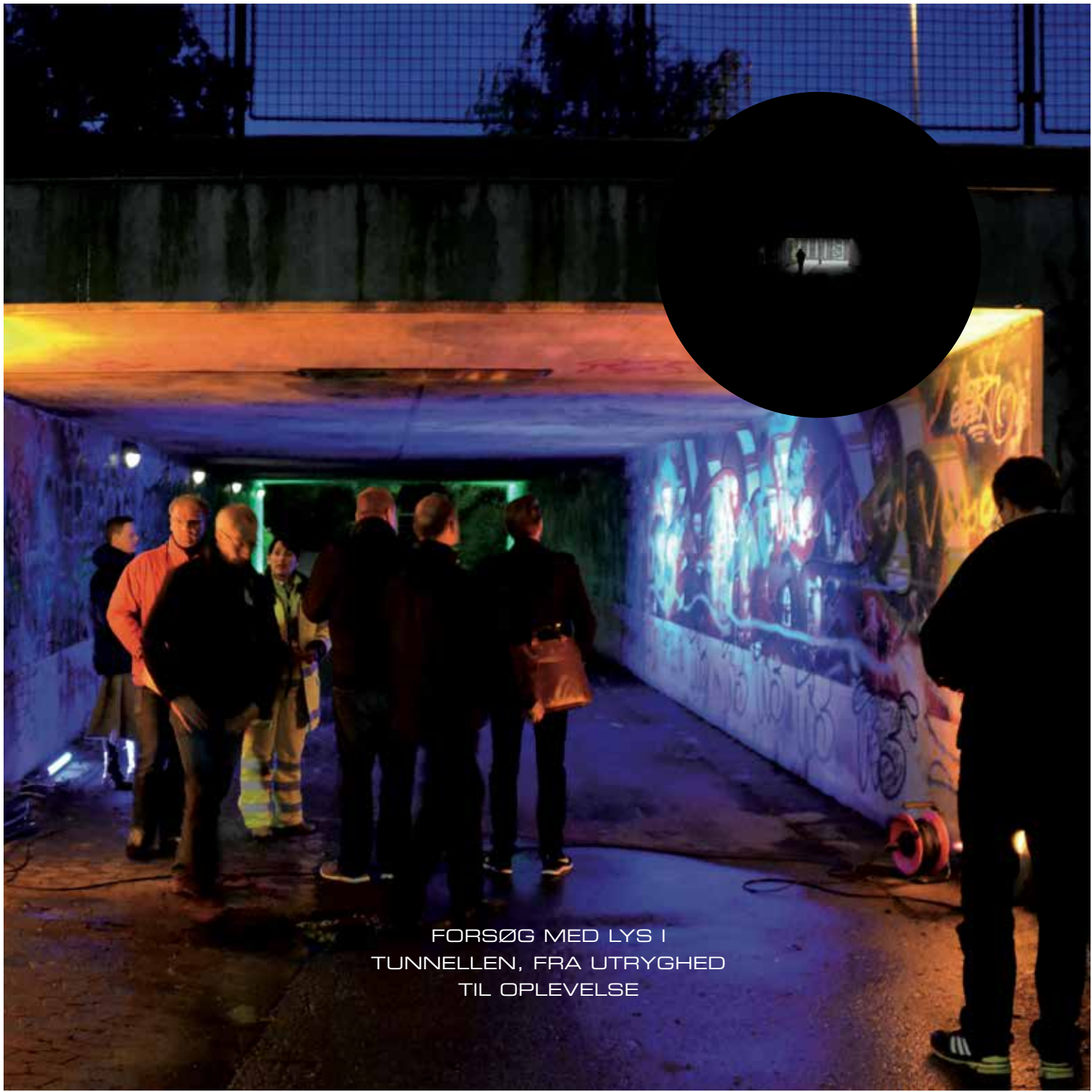
Det skal sikres at alle anlæg kan indgå i en normal drifts- og vedligeholdelsesprocedure for professionelle belysningsanlæg.

DRIFTSORGANISATIONEN

Den ansvarlige driftsorganisation skal altid inddrages så tidligt som muligt i planlægningsprocessen, for at sikre forankring af initiativerne og tilpasning til lokale forhold og procedurer.

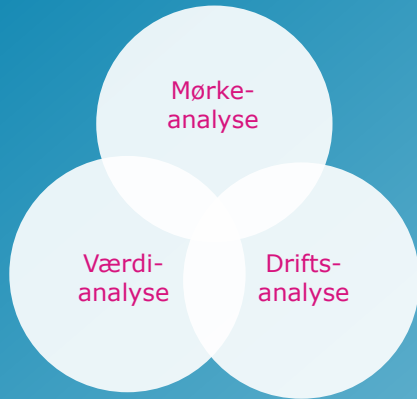
ANLÆG OG TEKNOLOGIER

Før nye muligheder afdækkes skal de eksisterende anlæg og teknologier undersøges, således at der er overblik over, hvor der er tilgang til elforsyning, og hvordan den er struktureret samt hvilke styrings- og lyskildeteknologier, der benyttes. De driftsmæssige forhold omfatter således energiforbrug, økonomi og vedligeholdelse, herunder robusthed. Det er derfor vigtigt at forholde sig kritisk til driften, og tilpasse den de lokale forhold og vilkår, der gør sig gældende i det givne boligområde.

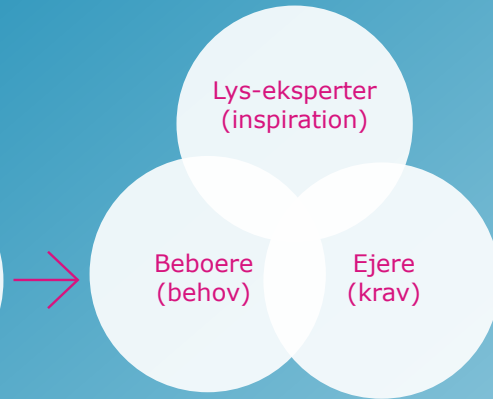

FORSØG MED LYS I
TUNNELLEN, FRA UTRYGHED
TIL OPLEVELSE

1. POTENTIALER FOR FORANDRING

2. IDÉGENERERING

3. IDÉVURDERING

UDVIKLINGSOPGAVEN
AF GODE BELYSNINGS-
TILTAG

UDVIKLINGSOPGAVEN

NÅR VI SKAL UDVIKLE gode belysningstiltag, skal vi have alle parter med. Intelligente løsninger kalder på et intelligent partnerskab.

Hvis man ikke tidligere har erfaring med at renovere gammel belysning eller etablere ny belysning i boligområder, med henblik på at optimere beboernes tryghedsfølelse, kan der hurtigt opstå tvivl om, hvordan udviklingen af tryghedsbefordrende belysning udvikles: Hvad er overhovedet godt lys? Og for hvem? Hvordan inddrager man beboerne i området? Hvad er i det hele taget belysningsmulighederne på markedet?

For at potentialet i den ønskede forandring kan blive forløst skal alle værktøjer i brug. Mørkeanalysen, driftsanalysen og værdianalysen (den sociale analyse) skal udføres og sammentænkes, da disse elementer er med til at sikre kvaliteten, udvikle og opdage de potentialer det givne boligområde besidder.

Dernæst er vigtigt at få alle eksperter i spil. Lys-eksperterne, der kan gennemføre

mørkeanalysen og som kender mulighederne. Antropologer, der kan tale med beboerne om tryghed og utryghed og beboernes behov og ønsker. Ejerne, der skal håndtere driften, der har særlige driftsmæssige forhold, der skal tages hensyn til. Det er det gode samspil mellem alle parter, der skaber en holdbar og succesfuld

løsning i længden. Dette kan gøres gennem workshops, hvor de forskellige eksperter kan samarbejde og generere ideer.

Afslutningsvis er lysvandring og en evaluering af den nye belysning anbefalingsværdi for at sikre at belysningen giver mening i praksis, og har den ønskede effekt.

Værktøjerne og resultaterne, der er udviklet i forbindelse med 'Lys på livet', kan bruges til at organisere udviklingsopgaven og processen. Ved at opnå en større indsigt i de stedsspecifikke belysningsforhold, skabe overblik over det sociale liv, vil det være med til at udvikle gode belysningsløsninger, samtidig med at det driftsmæssige perspektiv er inddraget.

INTELLIGENTE LØS- NINGER KALDER PÅ ET INTELLIGENT PARTNERSKAB

VURDERINGSKEMA

ARBEJDET MED AT udvikle ny belysning til et område er normalt en ganske kompleks proces og et projektforbånd, der strækker sig fra indledende afklaringer over konceptudvikling til konkrete forslag.

For at kunne operationalisere designprocessen på bedste vis anbefales det bl.a. at anvende et vurderingsskema, der inkluderer en lysvandring, der kan klarlægge de værdier og ønsker beboerne har.

Formålet med vurderingsskemaet er, at inddrage beboerne og afdække deres ønsker, bevægelse og værdier ift. belysning. Skemaet kan kombineres

med en lysvandring, der dels giver et kvalificeret blik på områdets eksisterende belysning, og dels giver et indblik i lyset betydning og de muligheder, der er for at afprøve forskellige belysningsformer i praksis.

Når belysningen er etableret er det vigtigt, at den bliver oplevet og evalueret af

områdets beboere og brugere igen. Det er derfor en god ide at foretage endnu en lysvandring, hvor beboere sammen med lyseksperter får en kvalificeret dialog om, hvordan forandringen i det visuelle miljø opleves, og hvad det betyder for områdets funktioner og brug.

Resultaterne af en sådan evaluering kan så bruges som udgangspunkt for beslutninger om etablering af permanente anlæg og en

prioritering af, hvor man får størst effekt for de investerede midler.

I en analyse kortlægges beboernes

opfattelser, adfærd og ønsker i relation til belysning. Disse forhold kan også ses som værdier. Skemaet giver derved mulighed for at facilitere en dialog mellem beboere, boligforening, administrationselskab og kommune om hvilke værdier, der først og fremmest skal lægges vægt på i forbindelse med en belysning.

FORMÅLET MED VURDERINGSSKEMAET ER AT INDDRAGE BEBOERNE

Orienteringsværdi

Belysningen skal give en fornemmelse af boligområdets afstande og layout. Man skal kunne retningsorientere sig let og kunne finde vej

Skaber lysløsningen en fornemmelse af sted, retning, dimensioner og skala?

Skaber lysløsningen veldefinerede byrum?

Skaber lysløsningen gode og trygge synsforhold på færdselslinjer for trafikanter i mørket?

Fællesskabsværdi

Belysningen skal oplyse boligområdets mødesteder og aktivitetsområder på en inviterende måde og give lyst til at understøtte ophold, samvær og udfoldelse

Skaber lysløsningen byrum, der understøtter møder og interaktion mellem mennesker?

Fremhæver lysløsningen aktivitetsområder, fx fodboldbaner, grønne områder og legepladser?

Undgår lysløsningen indtrængning gennem vinduer, blænding eller flimrer?

Skaber lysløsningen mulighed for hygge og intimitet?

Oplevelsesværdi

Belysningen skal sikre, at området ikke fremstår lukket og utilgængeligt. Belysningen skal fremhæve områdets rumlige kvaliteter og sikre at rummet virker trygt og indbydende

Bidrager løsningen til, at byrummene opleves sikre og trygge?

Skaber lysløsningen god visuel komfort og stemningsfuldhed?

Fungerer lysløsningen, byrummet og dets øvrige elementer som en helhed?

Kan lysløsningen samstemmes med årstiderne og dagens rytme?

Ejerskabsværdi

Belysningen skal bidrage til både at skabe hjemlighed og ejerskab til området og samtidig nedbryde negative interne og eksterne opfattelser af boligområdet

Differentierer lysløsningen blokkene internt fra hinanden?

Indeholder lysløsningen elementer, der kan fungere som varetegn for området?

Har lysløsningen opbakning fra borgere, grundejere og kommune?

Passer lysløsningen med lysstrategier for et større område?

Driftsværdi

Belysningen skal kunne indgå i almindelig drift, herunder være robust og let at vedligeholde. Derudover skal belysningen medføre en energibesparelse

Opfylder lysløsningen gældende lovkrav?

Er lysløsningen robust overfor klima, hærværk og vandalisering?

Er lysløsningen driftssikker og nem at ren- og vedligeholde?

Er lysløsningen optimeret i forhold til energiforbrug og omkostninger over levetid?

Er lysløsningen økonomisk?

GADEHAVEGÅRD MINDER
PÅ MANGE MÅDER OM ANDRE
ALMENE BOLIGOMRÅDER
I DANMARK

FORSØGSPROJEKTET

I DENNE DEL af rapporten fremlægges resultaterne fra 'Lys på livet' i Gadehavegård. Det er en præsentation af, hvad vi i Gadehavegård fik ud af at benytte os af de værktøjer og processer, som er beskrevet i rapportens første del.

Gadehavegård er et alment boligområde i Høje-Taastrup, hvor lidt over 2.000 mennesker bor. Gadehavegård ligner på mange måder andre almene boligområder rundt omkring i Danmark: Der foretages indkøb i det lokale supermarked, børnene går på den lokale skole, naboer mødes i opgangen eller i vaskeriet, man ses i beboerhuset eller på fællesarealerne med legepladser og boldbaner. Man kender eller kender til hinanden i de forskellige boligblokke, og man hilser på og hjælper hinanden.

I beskrivelsen af Gadehavegård hører også større og mindre konflikter med. Konflikter om, hvordan man skal opføre sig, larm og uro og hensynsløs knallertkørsel er problematikker i Gadehavegård.

'Lys på livet' i Gadehavegård er udført af et projektteam bestående af repræsentanter fra Høje-Taastrup Kommune, ÅF-lighting, Gemeinschaft og DOLL-Greenlab.

For at sikre projektets lokale forankring blev der etableret en lokal følgegruppe med repræsentanter for afdelingsbestyrelsen i Gadehavegård og Gadehavegårds driftsenhed, repræsentanter fra SSP, lokalpolitiet og den boligsociale helhedsplan, samt repræsentanter fra kommunens driftsenhed og kommunens byudvikling.

Den lokale følgegruppe bidrog med viden om de lokale forhold og med at kommunikere om projektet lokalt.

Herudover blev der etableret en ekstern følgegruppe med repræsentanter fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, andre kommuner og boligselskaber samt Det Kriminalpræventive Råd.

Formålet med den eksterne følgegruppe var at tilføre projektet viden og erfaringer fra tiltag i andre kommuner og boligforeninger, samt sikre at resultaterne fra 'Lys på livet' kunne bruges ud over Gadehavegård.

Projektet forløb hen over et kalenderår, hvilket gjorde det muligt at tale med beboerne om belysning på alle årstider og lave demonstrationer og forsøgsopsætning i de mørke måneder.

ANALYSE AF GADEHAVEGÅRD

MØRKEANALYSE

I undersøgelsen af belysningsforholdene i Gadehavegård, blev der udført en mørkeanalyse. Resultaterne fra mørkeanalysen viste, at den eksisterende belysning i Gadehavegård overordnet set var mangelfuld med sparsom belysning og mange mørke kroge.

Der var særligt seks områder, som lyseksperterne pegede på som problematiske, hvor der kunne skabes positive forbedringer.

TRYGHEDSVANDRING

Udover lyseksperternes analyse blev beboerne også inddraget via en antropologisk undersøgelse. I samarbejde med beboerne blev der bl.a. gennemført en tryghedsvandring i Gadehavegård.

Erfaringerne herfra peger på, at nok oplever nogle beboere Gadehavegård som et til tider utrygt boligområde, men billedet er ikke entydigt negativt. For nogle udgør Gadehavegård således et trygt og godt sted, og i det hele taget er der mange nuancer i oplevelsen af tryghed og utryghed. Beboerne gav udtryk for, at det i særdeleshed var legepladsen, multibanen, tunnellerne, bakkerne, pizzeriaet, grillhytten, stierne,

boldbanen, som vist på kortet, som de oplevede som utrygge steder.

- 1. Indgangspartierne**, der er mørke på grund af sparsom belysning, og som derfor opleves snørklede med mange gemmesteder.
- 2. Hovedstien** gennem Gadehavegård er belyst af en lang række topmonterede armaturer placeret mellem cykel- og gangsti. Afstanden mellem standerne er relativt stor, hvilket går ud over lysets regelmæssighed.
- 3. Tunnellerne**, der fører ind og ud af området, er kun sparsomt belyst og vurderes at udgøre de mest utrygge områder i området.
- 4.** De brede **fællesarealer** fremstår mørke og er generelt uden nogen form for belysning.
- 5. Boldbaner og multibane** er uden belysning og derfor ubrugelige, når solen går ned.
- 6. Hundeluftningsområde** langs stien er helt uden belysning.

FORSØG MED LYS PÅ
MØRKE FÆLLESAREALER
MELLEM BLOKKENE

28

FORSØG MED LYS I OPGANG,
SKABER TRYGHED OG MULIGHED
FOR AT SE ANSIGTER

GADEHAVEGÅRDS VÆRDIER

ORIENTERINGSVÆRDIEN

Der var mange beboere, der havde en holdning om, at det var vanskeligt at finde rundt, da blokkene og områderne mellem dem ligner hinanden. De store fællesarealer kan om aftenen virke som store mørke huller i boligområdet, hvor det er svært at orientere sig. Særligt bakkerne fremhæves som skræmmende, for det er helt mørkt omkring dem.

FÆLLESSKABSVÆRDIEN

De unge beboere gav udtryk for, at alt det interessante liv udendørs forgår på bænke, på legepladserne og på boldbanen. De ældre beboere bruger også fællesarealerne og mødestederne, men deres brug er mere organiseret og mødes i fx formiddagsklubben eller i hundeklubben.

Samlet peger alle beboere på, at boligområdet mangler mødesteder, og at de eksisterende mødesteder har begrænsede brugsmuligheder.

OPLEVELSESVÆRDIEN

Mange beboere karakteriserer den nuværende belysning som utryk. Belysningen opleves som meget mangelfuld, forkert eller direkte ubehagelig. Blandt beboerne er der en lyst til at skabe mere stemning ved brug af lys. Generelt efterspørges lys, der oplyser, men gør det diskret og skaber oplevelser.

EJERSKABSVÆRDIEN

For mange af beboerne er Gadehavegård et særligt sted at komme til. Det er her, de bor og hører hjemme. Det er herfra deres verden går, og hvor deres minder stammer fra.

Hvad enten beboerne henviser til boligblokkene og området, det sociale liv, de mange beboerdrevne klubber eller livet på fællesområderne (eller for den sags skyld til kriminaliteten), er de enige om, at Gadehavegård er et sted med karakteristika, der adskiller det fra andre steder – også selvom beboerne ikke er helt enige om, hvad disse karakteristika er for nogle.

ORIENTERINGSVÆRDI

"Når man lige er flyttet ind, ligner det hele jo hinanden. Det er helt ens"

"Man ved jo ikke engang, hvad det er, og selv om man er helt tæt på, så kan man ikke engang se, hvem der er der"

"Det er meget firkantet, du ved, som en labyrint"

"Lys skal jo ikke bare være helt hvidt, og det ser godt ud med farver. Jeg tror godt, at børnene gider lege ude, når det bliver mørkt nu"

"... når det der røde lys kan ramme den hvide sne, så er det bare ... [kigger mod himlen og smiler]"

"Jeg synes, at lamperne var virkelig skumle"

OPLEVELSESVÆRDI

FÆLLESSKABSVÆRDI

"Jamen, det er jo herude, det sker"

"Det kunne være fedt at tale med nogle af de gamle. Vi taler jo slet ikke sammen nu. Der mangler bare nogle steder, hvor man kan møde hinanden"

"Her hvor vi sidder nu [grillhytten], ville det være genialt, hvis der var lys om aftenen"

"Det er et særligt sted at komme ..."

"... vi kender alt og alle mennesker herude. Det er lidt, som om det er vores by"

"Vi har jo et dårligt rygte, men vi kalder os selv for Danmarks Smukkeste Ghetto"

EJERSKABSVÆRDI

UDVIKLING AF GODE IDEER
I FÆLLESSKAB

IDEER TIL GADEHAVEGÅRD

DE GODE IDEER, der blev genereret i 'Lys på livet' er blevet illustreret. Tegningerne skal visualisere og inspirere, hvordan, og på hvilken måde, lys kan gøre en forskel og skabe stemning i udvalgte miljøer.

Illustrationerne er samlet på de følgende sider for at symbolisere de kreative ideer beboerne kom på, med lys-eksperternes guiden og rammerne ejerne opstillede.

ILLUSTRATIONER AF
BELYSNINGSIDEER TIL
GADEHAVEGÅRD

Aktivitetslys

Giver en ekstra dimension til leg og sport m.m.

Sæt lys på sport og fitness pladser, på en nytænkende måde

Lad lyset blive til en del af legen på legepladsen

Brug lyset til ikke kun at oplyse, men også informere ved cykelskure og vaskerier m.m.

Gigant altid-dag oplysning
– som en ultra mulighed

Brug lyset til ikke kun at oplyse, men også informere ved cykelskure og vaskerier m.m.

Oplysning af bakker (kan skifte, interagere og styres digitalt)

Den oplyste boldbane

Lys til der hvor der er mennesker

(f.eks. sådan her eller gennem personlig styring ved smartphone, apps, intelligente kontakter sensorer osv.)

Lysbehov og muligheder skifter gennem årstiderne

Vinter

Hyggelys, glimtende is og sne refleksioner

Lysfest til at fejre halloween m.m. og starten på de levende lys' tid

Sommer

Ude-lys for socialt liv

5 Points

Gør lyset til leg/aktivitet ved særlige lamper, så man i stedet for hærværk får liv og high score ranglister for bedste underholdning og interaktion

Den fleksible

Zigzagger fra lys til lys

Den opgivende

Prøver at undgå at gå ud ...

Den robuste

Nyder mørket

Den skrøbelige

Holder kontakt i mobil og skynder sig igennem

Forskellige typers håndtering af mørke

Lys-typer

Funktionslys

Hjælper med at give tryghed, retning og forløb på veje og stier m.m.

Stemningslys

Giver tryghed, lyst til at hænge ud og kan forvandle en kedelig mørk gård til Lady og Vagabonden magi

Identitetslys

Hjælper med lettere at strukturere indtryk og give enkel steds-forståelse og orientering i mørket

Lysleder boldbanen

Kan både lyse op, blive til en gigantisk film-skærm, følge hver spiller, understøtte øvelser, konkurrencer og give information

Teknologien der muliggør at alle kan være med til at styre lyset direkte med telefonerne (apps) er (snart) ved at være på plads, så man intelligent kan tilpasse lyset så det matcher hvert steds mennesker, behov og aktiviteter

Lys, der hvor mennesker er
– gennem mobil-telefon

Kysse-lys

Stemmingslys og liv

Disko stjerner og refleksioner på p-pladsen, er en mulighed for at skabe en helt ny brug af flader, der ellers ligger glemt hen

Kombination af lys og vand er en mulighed for at lege vildt med lysets

Oplysning af træer giver mange muligheder, der skifter gennem året

Smukke lamper kan give en særlig stemning og skifte lys som scenografi

Fra mørkt krat til smuk park

Skabe steder folk har lyst til at være i ...
besøge og være stolt af

Utryk i mørke

UDVIKLING AF BELYSNINGSKONCEPT

BELYSNINGSIDEEERNE til Gadehavegård blev af lys-eksperterne 'oversat' til et belysningskoncept for boligområdet.

Konceptet består af to master, som har hver deres skala og funktioner. Til hver af masterne knytter der sig en konceptbærende metafor, som refererer til deres funktion og udtryk. Masterne hedder **Det lille liv** og **Det vilde liv**.

Belysningskonceptet er udtryk for en funktionel og æstetisk besvarelse af de mange komplekse målsætninger, som 'Lys på livet' projektet havde opsat.

Konceptet imødekom både ønsket om muligheden for at skabe variationer i udtryk, funktion og placering – et stedsspecifikt og identitetsskabende udtryk, samt et hærværks- og driftssikkert anlæg. I konceptet er masterne eksemplificeret som en slank

konisk rørmast med indfarvet materiel og en design-detalle i kobber.

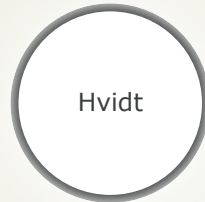
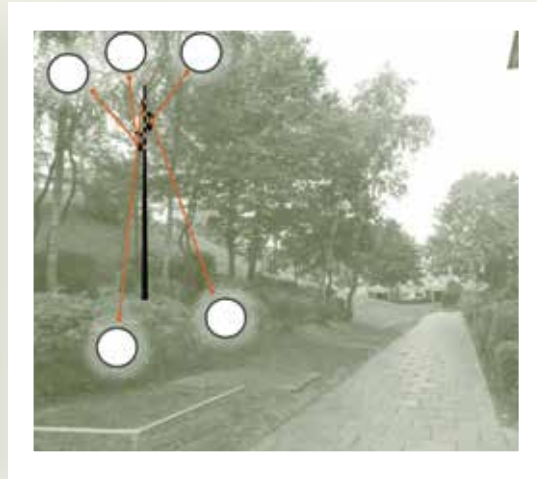
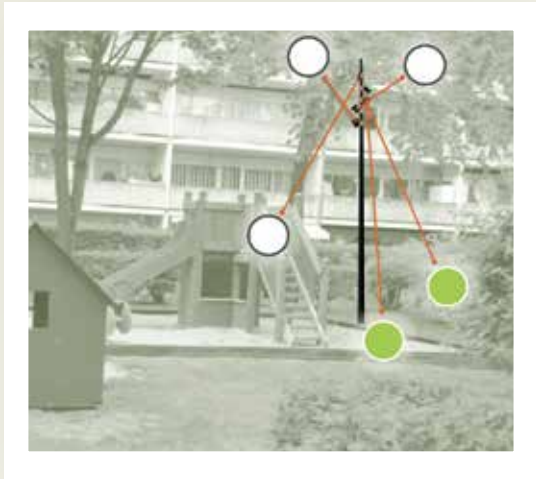
Det lille liv er en mast i syv meter skala, der har til formål at skabe stemningsfyldte lyssætninger og lys de steder, hvor mennesker mødes.

Det vilde liv refererer til kvalitetene i de nære relationer, dagligdagen og samværet med andre mennesker. Det vilde liv som er en mast i ni meter skala, skal oplyse steder med aktivitet og tilføre en oplevelses dimension og variationer i det visuelle miljø.

Belysningskonceptet er bygget op af et meget enkelt greb, der skaber en fleksibel og multifunktionel platform for belysning. Det har den fordel at det kan bruges til prøvebelysningen og kan implementeres enkelt eller etapevis, hvis det skal benyttes i fremtidige permanente anlæg.

DET LILLE LIV
OG
DET VILDE LIV

DET LILLE LIV

Lyset

7m

Lille plads

Beplantning

Objekter

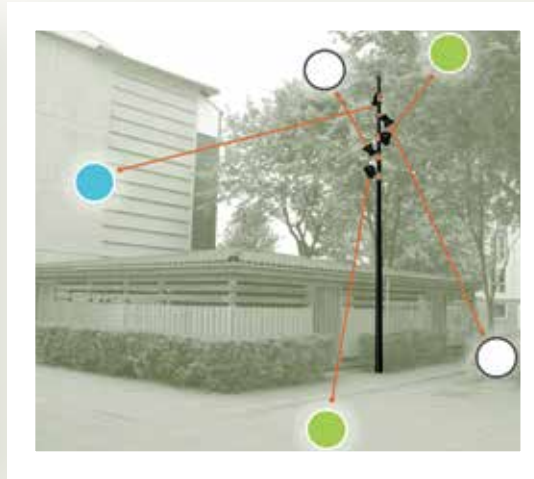
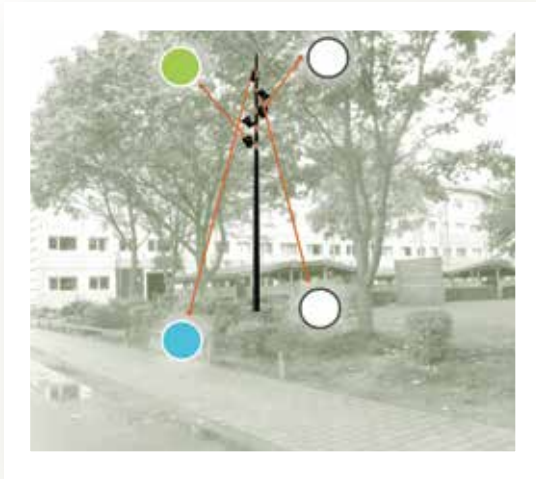
Bygulv

Stier

Applikationer

DET VILDE LIV

Hvidt

Farvet

Mønstret

Facade

Beplantning

Åbent område

Objekter

Bygulv

Stier

9m

8m

7m

6m

5m

4m

3m

2m

1m

FORSØGSOPSTILLING

I Gadehavegård blev forsøgsopsætningerne foretaget på udvalgte steder, der repræsenterede forskellige funktioner og miljøtyper i kvarteret. Det drejede sig konkret om multibanen, legepladsen, aktivitetspladsen, hundelufteområdet og det grønne areal og de såkaldte bakker. Herudover blev dele af stiens funktionsbelysning erstattet af det nye koncept, således at der kunne foretages en sammenligning med den nuværende belysning.

MØRKE BEPLANTNINGER

I Gadehavegård var der forskellige områder med mørke beplantninger, der blev 'Lys på livet' master opstillet og bidrog positivt til området efter mørkets frembrud.

OPHOLDSPLADSER

En bænk, en busk og et træ belyses med en 'Lys på livet' mast, hvor der skabes en intim og stemningsfuld plads, som er flot at se på og inviterer til møde.

LEGEPLADSER

Et legeredskab, en busk og belægningen belyses og der inviteres til aktivitet sam-

tidig med at omgivelserne træder frem og trygheden i området øges.

BAKKERNE

Et af områdets store kvaliteter, som hvis ubelyst skaber utryghed, og hvis belyst med 'Lys på livet' master bidrager til karakter og identitet.

HUNDEGÅRDEN

Hundegården bliver med et par 'Lys på livet' master et hyggeligt møde- og opholdssted og bidrager positivt til trygheden i området.

STIER

En 'Lys på livet' mast markerer et kryds, hvor der er et træ og grønne omgivelser at accentuere. På afstand bliver det nemmere at orientere sig i området.

TUNNELERNE

Hvor der var store træer eller buskadser ved en tunnel blev en 'Lys på livet' mast placeret før og/eller efter tunnelen for at skabe en lys og tryk overgang mellem tunnel og det fortsatte stiforløb.

OPSÆTNING AF
FORSØGSBELYSNING
UDVALGTE STEDER I
GADEHAVEGÅRD

EVALUERING AF FORSØGSBELYSNING

EVALUERINGEN AF forsøgsbelysningen foregik ved eller under belysningen, således at det var nemt at forholde sig til for beboerne. Ca. 20 beboere i aldersspændet 14 til 76 år deltog i evalueringen.

Overordnet udtrykte beboerne glæde ved lyset fra prøveopsætningen, navnlig fremhævede de belysningen ved stien. Fx sagde en mand i 50'erne, der har boet i Gadehavegård i mere end 20 år:

"Før var der jo de her mørke huller på stien mellem lamperne, og de blev hele tiden sparket ud af de unge. Når det blev mørkt valgte man jo tit en anden vej derinde mellem blokkene - nu gider man jo gå her igen."

En anden beboer gav udtryk for at det farvede lys på bakkerne øgede hans følelse af tryk i aftenmørket:

"Før sad de jo deroppe og kastede sten, men nu kan de jo ikke gemme sig deroppe længere."

En anden af de adspurgte beboere nævnte, at forsøgsbelysningen ved stien:

"... giver godt overblik, og at det straks får resten af lamperne til at virke utilstrækkelige."

Beboere i alle aldre hæftede sig ved belysningens tryghedsfremmende effekt og fremhævede et bedre overblik på stien som en væsentlig forbedring.

De udtrykte samtidig, at de farvede lamper i de grønne områder var fine, men at de ikke rigtigt forstår, hvad folk herude skal bruge dem til, som fx en kvinde i 70'erne udtrykte.

Enkelte beboere udtrykte skepsis overfor de langvarige effekter af en ny belysning, men beboerne var generelt glade for forsøgsopsætningen, og de fleste mente, at i og med at bl.a. stier og fællesarealerne fremover vil blive bedre oplyste, vil der også komme flere mennesker ud i aftentimerne.

SMART CITY

LYS UDGØR ET centralt element i skabelsen af attraktive byer og for omdannelsen af boligområder fra trist og udsat til at være livfuldt. I dagtimerne former arkitekturen de steder, som mennesker færdes, og hvordan et sted opfattes. Efter mørkets frembrud er det lyset, der former og sætter stemningen. Derfor er det på ingen måde ligegyldigt, hvordan vi belyser de steder vi lever, færdes og arbejder i.

Grundtanken i 'Lys på livet' er at skabe boligområder, der opleves som indbydende, tryghedsskabende og kriminalitetsforebyggende. 'Lys på livet' har ønsket at tilgå arbejdet med det kriminalpræventive og tryghedsskabende på en ny måde end 'hunde og hegn'. Utryghed i boligområder, der tackles med foranstaltninger, der lægger vægt på begrænsning, videoovervågning, afskrækkelse og kontrol, og hvor belysning primært bruges til (ugæstfri) overvågning, er sjældent behageligt for beboerne. Konsekvensen af denne tilgang til det visuelle miljø har typisk ikke været befordrende for at skabe liv og aktivitet i boligområder.

I takt med den teknologiske udvikling inden for interaktive, sensorstyrede og dynamiske

belysningsmuligheder og skiftet fra gløde- og sparepærer til LED-armaturer fokuseres der på såkaldte Smart Cities. I disse kan byrumsinventar som fx lygtepæle anvendes til at indsamle viden om byrummets brug, og det kan interagere med borgerne og give borgere mulighed for at kommunikere digitalt med kommunen eller boligselskabet.

Sammen med Gladsaxe Kommune og DOLL-Greenlab for belysning har Høje-Taastrup Kommune taget initiativ til netværks- og vidensdelingsaktiviteter om belysning, tryghed og udsatte boligområder. Initiativet involverer også Aarhus og Odense kommuner, forskellige boligselskaber samt universiteter og GTS institutter.

Der er etableret et netværk og en række mødeaktiviteter med ønsket om at generere yderligere evidensbaseret viden om, hvilke teknologier, der kan afhjælpe utryghedsproblemer og med hvilken effekt.

På den måde kan beslutningstagere i kommuner og boligorganisationer få redskaber til at foretage investeringer i de bedste af de mange forskellige teknologiske løsninger, som i dag er til rådighed.

REFERENCER

An Anthropology of Luminosity: The Agency of Light, Mikkel Bille og Tim Flohr Sørensen 2007

Byer for mennesker, Jan Gehl 2010

Byplanlægning, der skaber tryghed, Det Kriminalpræventive Råd 2014

Effects of improved street lighting on crime: a systematic review, Home Office Research, Development and Statistics Directorate 2002

Forebyggelse af kriminalitet inden for byggeri og anlæg (S-327), Dansk Standard 2010

Improving Street Lighting to Reduce Crime in Residential Areas, Center for Problem-Oriented Policing 2008

Kriminalpræventiv og utryghedsforebyggende miljø- og byplanlægning, SBI Statens Byggeforskningsinstitut 2013

Lighting Against Crime – A guide for crime reduction professionals, Metropolitan Police 2011

'Lys på livet' – sociale aspekter af ny belysning i det almene boligområde Gadehavegård, Gemeinschaft 2014

Områdefornyelse – Stemmer fra Gadehavekvarteret, Gemeinschaft 2014

Politiets tryghedsindeks – en måling af trygheden i Danmark, i de 12 politikredse, i de fem største byer og i 34 særligt udsatte boligområder, Rigspolitiet 2013

The Death and Life of Great American Cities, Jane Jacobs 1961

The Practice of Everyday Life, Michel de Certeau 1984

Trygghet, Thomas Hylland Eriksen (red) 2006

Tryghed i udsatte boligområder, CFBU 2012

Trygheden i danske byområder, CFBU 2013

Tryghedsnetværk - Kriminalpræventivt og tryghedsskabende samarbejde mellem politi og fagpersoner i udsatte boligområder, Gemeinschaft 2013

Unges udeliv – i multietniske boligområder, Statens Byggeforskningsinstitut 2008

**Høje-Taastrup
Kommune**

GEMEINSCHAFT

DOLL
a Photonics GreenLab

ÅF Lighting

TAK TIL BEBOERNE I GADEHAVEGÅRD

Med 'Lys på livet' anvises der én mulig vej, når der skal samarbejdes på tværs af organisationer, fagligheder og hensyn i relation til nyt lys i et alment boligområde. Samarbejdes skal der nemlig, hvis der skal tænkes og udvikles bedre livsforhold i de almene boligområder og ikke mindst i de udsatte boligområder. Og samarbejdes skal der også med beboerne. Beboerne både kan og vil bidrage – og det er jo deres daglige liv, det handler om.

I 'Lys på livet' har beboerne i Gadehavegård spillet en konstruktiv rolle, og uden deres aktive medvirken, havde projektet aldrig kastet lys på noget interessant. Det skal beboerne i Gadehavegård have tak for.

Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet

Slotsholmsgade 10, 1216 København K

